

Giovanni Boccaccio

Dekameron

(Részletek Barna Imre fordításában)

Ötödik nap

Kilencedik történet

Viszonzatlan szerelmében Federigo degli Alberighi eltékozolja mindenét, csak egy sólyma marad. A szerelme meglátogatja, ő pedig jobb híján a sólymot találja fel neki ebédre. Az asszony megtudja ezt, jobb belátásra tér, feleségül megy hozzá, és gazdag emberré teszi.

(...)

Élt itt a mi városunkban, és él talán még ma is egy Coppo di Borghese Domenichi nevű, roppant előkelő uraság, akit azonban inkább az erényei miatt tisztel és becsül mindenki, s akinek dicső nevét az utókor is méltán emlegetni fogja. Ahogy múltak felette az évek, mind nagyobb kedvvel emlegette fel a múlt dolgait szomszédnak és jóbarátnak; és olyan memóriája volt, olyan jól, olyan szépen fűzte a szót, hogy nem akadt nála jobb mesélő közel és távol. Tőle lehetett hallani például a következő szép történetet is.

Volt a firenzei Filippo Alberighi úrnak egy Federigo nevű fia, akiről az a hír járta, hogy vitézebb daliát és finomabb gavallért keresve sem találni egész Toscanában. Nos, ez a nemes és ifjú Federigo, ahogy szokás, beleszeretett egy Giovanna nevű nemes hölgybe, az akkori Firenze legszebbnek és legbájosabbnak tartott asszonyába. Próbálkozott is mindennel, hogy a kegyeit elnyerje. Tornákra járt és vitézkedett, lakomákat rendezett, ajándékot osztogatott, és költekezett nyaklók nélkül. Ám az asszony nemcsak szép volt, hanem ugyanannyira erényes is, és ügyet sem vetett a mutatványaira és a személyére.

Hasztalanul törte hát magát Federigo; és mégis szórta-szórta a pénzt rendületlenül, amíg végül – már ahogy az ilyenkor lenni szokott – mindenét el nem verte. Semmije sem maradt, csak egy aprócska birtoka Campiban, aminek a jövedelméből úgy-ahogy megélhetett, meg egy világszép és jó vadászsólyma. És mivel neki való városi életre nem futotta már, ha mégoly szerelmes szívvel szívvel is, de kiköltözött Campiba. S ettől fogva itt éldegélt egy szál magában, itt madarászgatott, ha tudott, vagy nyelte türelemmel az éhkoppot.

Történt mármost, hogy Giovanna asszony dúsgazdag férje megbetegedett, s a halálos ágyán úgy végrendelkezett, hogy mindenét a kamaszodó fia örökli; ha pedig törvényes utód nélkül ez a fiú is elhalálozna, akkor az ő hűn szeretett Giovannája legyen az örökös.

A férj nemsokára meghalt, s ahogy nyár lett, Giovanna immár özvegyen költözött ki itteni asszonyszokás szerint a vidéki birtokukra a fiával. Ez a

birtok történetesen épp szomszédos volt a Federigóéval, a fiú meg, aki rajongott a madarakért és a kutyákért, egykettőre össze is barátkozott vele. És elnézve sokszor, ahogy Federigo a sólymát röpteti, hamarosan úgy megtetszett neki ez a madár, hogy sokért nem adta volna, ha az övé lehetne. Kérni mégsem mertte, hiszen látta, mennyire ragaszkodik hozzá Federigo.

Igen ám, de egyszer csak a fiú is megbetegedett. Az anyja retentően két-ségbeesett. Egyetlen gyermeke volt ez neki, szerette is nagyon, a szíve szakadt belé az aggodalomba. Nem tágitott mellőle, ápolta-pátyolgatta éjjel és nappal, és faggatta is, hogy nincs-e valami óhaja, ki vele, mert ha van, ő bizony megszerez neki bármit, amit csak szeretne.

– Hát jó, édesanyám – bökte ki egy szép napon a fiú –, ha megszerzi nekem a Federigo sólymát, akkor biztos, hogy hamar meggyógyulok.

No, most mit tegyen, gondolkodott el az asszony. Hiszen tudta jól, milyen szerelmes volt belé Federigo, ő pedig egy pillantás nem sok, annyira sem méltatta soha. „Ugyan hogy kéretném vagy kérném én el tőle azt a sólymot? Úgy hallom, a világ legnagyobb madara az, meglenni sem tudna nélküle a gazdája! Az utolsó vigaszától foszak meg otrombán egy ilyen derék embert?”

És bár egészen biztos volt benne, hogy Federigo igent mondana, ő váltig csak tépelődött, és nem és nem tudta, mit mondjon a fiának. Végül azonban mégiscsak győzött szívében az anyai szeretet, és úgy döntött: ám legyen, kerül, amibe kerül, ő maga személyesen fog elmenni azért a sólyoméért.

– No, fiam – mondta a gyerekeknek –, fel a fejfel! Már kezdhetsz is gyógyulni, mert holnap reggel az lesz az első dolgom, hogy elmegyek a sólyoméért! – ígérte; a fiú pedig úgy megörült ennek, hogy máris szemlátomást jobban lett egy kicsivel.

Giovanna asszony másnap reggel fel is kerekedett egy barátnőjével, és átsétált a Federigo kis házához. Már napok óta nem olyan volt az idő, hogy madarászni lehessen, Federigo most is épp a kertjében dolgozgatott, amikor egyszer csak hallja ám, hogy Giovanna asszony érdeklődik iránta odakint. Nagyon elcsodálkozott, rohant ki hozzá szívrepesve, és nagy tisztelettel köszöntötte őt.

– Jó napot, Federigo! – mondta kedvesen. – Azért jöttem, hogy kárpótoljalak, amiért annyi veszteség ért a hiábavaló szerelmed miatt. A kárpótlás pedig az legyen, hogy ma itt ebédelünk veled meghitt hármásban a barátnőmmel.

– Nagyságos asszonyom – felelte Federigo –, maga énnekem semmiféle kárt nem okozott, sőt, kegyedtől én csak csupa jót kaptam. Ha ma érek valamit, azt csakis magának köszönhetem, és annak, hogy szerettem magát. Annak meg, hogy most a látogatásával tisztelt meg engem, jobban örülök, mintha újrakezdhethném a tékozlást, pedig hát igencsak szerény vendéglátásban fogom részesíteni.

Azzal félénken beinvitálta Giovanna asszonyt a házba, onnan pedig a kertjébe kalauzolta.

– Jobb híján hadd bízzam kegyedet erre a jóasszonyra – mondta, és odaintette a kertész feleségét –, ő majd itt lesz magukkal, amíg én gondoskodom az ebédről.

Federigo koldusszegényen is most ébredt csak rá istenigazából, hová juttatta magát azzal, hogy minden vagyonát elverte. Látnia kellett ezen a reggelen, hogy semmije sem maradt, amivel megvendégelhetné azt az asszonyt, akinek a kedvéért pedig annyi, de annyi mindenkit vendégelt már meg korábban. Szörnyen elkeseredett, s a balsorsa miatt némán átkozódva, eszeveszett kutakodásba kezdett. Tűvé tett mindent, de telt-múlt az idő, s ő még mindig nem talált se pénzt, se semmi zálogba csaphatót, márpedig feltett szándéka volt, hogy igenis megebédelteti a hölgyet anélkül, hogy mások, akár csak a kertésze segítségét kérné. Hirtelen a rúdján gubbasztó kedves sólymára esett a pillantása. Megtapogatta. Jó kövér – gondolta –, méltó rá, hogy egy ilyen hölgy tányérjára kerüljön, ha egyszer nincs más. Nem is töprengett tovább, kitekerte hamar a madár nyakát, s odaadta egy kis cselédlánynak, az pedig megkopasztotta, megfűszerezte és jól megsütötte. Maradt még Federigónak hófehér abrosza, azzal akkor szépen megterítet, majd visszament a kertbe Giovanna asszonyhoz, és sugárzó arccal jelentette, hogy az ebéd, már amilyen tellett tőle, ezennel tálalva van.

Asztalhoz is ültek, s a gálánsan buzgólkodó Federigo társaságában mit sem sejtve elfogyasztották szegény sólymot. Ebéd után víg cseverezésbe kezdtek, jól elváltak. Aztán Giovanna asszony egyszer csak úgy gondolta, ideje most már előállnia azzal, ami miatt jött.

– Kedves Federigo! – kezdte nyájasan. – Nyilván emlékszel még a korábbi életedre, meg hogy engem milyen szigorúnak és kegyetlennek láttál, pedig csak szemérmes voltam. Csodálkozni is fogsz hát, ha megtudod, mi szél hozott, miféle szándékkal merészelttem most idejönni hozzád. Ha volna vagy lett volna gyermeked, és tudnád, mit tesz a szülői szeretet, akkor persze bizonyára megbocsátóbb volnál. Hát nekem van egy fiam, és nagyon is érvényesek rám az anyaság törvényei; azok értelmében pedig (ha tetszik, ha illik, ha szabad, ha nem) muszáj kérnem tőled valamit. Ajándékba méghozzá, és olyasvalamit, amiről tudom, hogy mindennél fontosabb a számodra, hiszen nem maradt rajta kívül egyetlen örömed, egyetlen játékszered, egyetlen vigaszod sem a bajban, ami rád szakadt. A sólymodról beszélek. Azt kívánta meg úgy a fiam, hogy ha nem kapja meg, féltő, hogy a bánatba még jobban belebetegszik, és én végül elveszítem őt. Az, hogy szeretsz, semmire sem kötelez téged. De a világ legnemesebb gavallérja voltál; a nemes szívedre számítva kérem tehát tőled ajándékba ezt a sólymot, hogy elmondhassam majd: a fiam az életét köszönhette neki, és őt ezzel örökre lekötöztetted.

Hallva, hogy lehetetlent kér Giovanna, hiszen lám, éppen most tálalta fel neki és etette meg vele azt, amire vágyik, Federigónak torkán akadt a szó, és sírva fakadt az asszony szeme láttára. Az meg először azt hitte, azért sír, mert meg kell válnia a kedves sólymától, és már-már meggondolta magát, de aztán mégis inkább hagyta, sírja csak ki magát szegény.

– Nagyságos asszonyom! – szólalt meg végül Federigo –, amióta a Jóisten úgy akarta, hogy éppen magába szeressek, volt énnekem miért átkoznom a mostoha sorsomat. De ekkora és ilyen megbocsáthatatlan szerencsét-

lenség, mint most, még sohasem ért. Mert a balsors úgy intézte, hogy bár maga egyszer sem tisztelt meg a látogatásával, amíg fényűző otthonom volt, most, hogy elszegényedtem, mégiscsak felkeres egy igazán csekély kéréssel, én pedig már ezt a csekélységet sem tudom megadni magának. S hogy miért nem? Mert megtudva, hogy asszonyom velem óhajt ebédelni, úgy gondoltam méltónak és illendőnek, hogy nem holmi közönséges vendégnek járó, szokványos ebédrel kínálom majd meg, hanem tőlem telhetően legalábbis, valami sokkal becsesebb fogással, olyannal, ami egy kegyedhez foghatóan előkelő és kiváló hölgynek dukál. Így jutott eszembe ugyanaz a sólyom, amit asszonyom kér tőlem. Hogy milyen pompás madár az, mennyire méltó rá, hogy azt kapja ma asszonyom ebédre! Azt hittem, a lehető legjobban teszem, ha azt megsüttetem és feltálaltatom magunknak. Most látom csak kétségbeesve, mekkora szörnyű tévedés volt ez, hogy asszonyom bizony nem ilyen sólyomra vágyott! – mondta, és bizonyosággal előhozatta a sólyom tollait, a két lábát meg a csőrét.

Az asszony először felháborodott. Hát szabad ezt? Leólni egy asszony kedvéért egy ilyen pompás sólymot ebédre? Aztán megenyhült. „Bámulatos, hogy szegényen is milyen nemes lélek maradt mindmáig ez a Federigo!” – ismerte el magában. A reménye azonban, hogy a sólyommadár majd meggyógyítja a fiát, ezennel odalett. Nagy búsán visszatért a gyerekekhez; az meg az ő mérhetetlen bánatára – ki tudja, hogy a sólyom elvesztése miatt-e, vagy azért, mert amúgy is menthetetlen volt már – alig néhány nappal később távozott ebből a világból.

32

Giovanna keservesen siratta őt jó ideig, a bátyjai azonban hamarosan noszogatni kezdték: nagy vagyont örökölt, fiatal is még, ideje új férjet keresnie. Ő sokáig ellenkezett, de a bátyjai nem hagyták békén. S mivel nem felejtette el, milyen derék ember az a Federigo, aki legutóbb azzal adta végső bizonyítékát a nagylelkűségének, hogy a kedvéért leölte a kedvenc sólymát, azt mondta végül a bátyjainak:

– Ha hagynátok, én inkább özvegy maradnék. De ha mégis férjhez kell mennem, hát tudjátok meg, hogy a férjem senki más nem lehet, csakis Federigo degli Alberighi.

– Elment az eszed? – nevték ki a fivérei. – Még mit nem! Hiszen annak semmije sincs!

– Úgy van, kedves bátyáim – felelte az asszony. – De azt mondom én, hogy inkább a férfi legyen vagyontalan, mint a vagyona férfiatlan!

Federigót a fivérek nagyon is sokra tartották, úgy döntöttek tehát, hogy ha ilyen eltökélt a húguk, ám legyen az övé vagyontalanság. Federigo pedig így azon kapta magát, hogy nemcsak a szívyszerelmének, egy nagyszerű nőnek a férje, hanem dúsgazdag ember is lett belőle. De meg is tanult gazdálkodni, s most már végre boldogan telhetek napjai az ő szeretett nejével, amíg csak élt.

Nyolcadik nap Kilencedik történet

Bruno és Buffalmacco megígérik Simone doktornak, hogy felveszi őt egy ká-lóztársaság. Kiküldik őt az éjszakába, majd Buffalmacco egy pöcögödörbe löki, és magára hagyja.

(...)

Nap mint nap láthatjuk, ugye, hogyan tér meg bíróként, orvosként vagy jegyzőként hosszú, bő talárban, puccos bíborban-prémben egy-egy újabb honfitársunk Bolognából; és láthatjuk nap mint nap azt is persze, hogy melyikük mire viszi aztán. Így állított be ide Bolognából bíborban-bársonyban-prémgallérosan és a saját állítása szerint orvosdoktorként nem is oly rég egy bizonyos Simone da Villa doktor is, és abba az utcába költözött, amelyet ma Dinnye utcának nevezünk.

Ennek a – mint mondom – frissen visszatelepült – Simone doktornak mármost megvolt többek közt az a különös szokása, hogy mindenkiről, aki csak szembe jött vele az utcán, tudni akarta, kicsoda, s ha sikerült megtudakolnia, jól megfigyelte őket, mintha csak ezen múlna, hogy kinek milyen orvosságot kotyvasszon a bajára. Két festő, Bruno és Buffalmacco, akikről ma már két ízben is szó esett, különösen felkeltette a figyelmét. A szomszédban laktak, elválaszthatatlan jó barátok voltak, ő pedig (na-gyon is helyesen) úgy látta, hogy nincs gondjuk semmire és senkire, mégis mindenkinél boldogabban élnek, s ezért kérdezősködni kezdett róluk. Szegény emberek, csóró festőlegények ezek, hallotta mindenkitől, de Simone doktor hitetlenkedett. Ugyan, gondolta, nem szegények ezek, ha így vigadoznak; és mivel úgy hírlett, sok eszük van, meggyőződése lett, hogy bizonyára van valami titkos jövedelemforrásuk. El is határozta, hogy összebarátkozik legalább az egyikükkel; végül Brunóval sikerült is barátságba keverednie.

Bruno egykettőre rájött, mekkora nagy marha ez a doktor, s hogy milyen jó mulatság ugratni őt; de igen jól elvult vele a doktor úr is. Az pedig – miután vacsorára is el-elhívta már magához Brunót, és úgy érezte, kellőképpen összemelegedtek – egyszer csak kibökte: nem fér a fejébe, hogy szegény ember létükre ők ketten hogyan lehetnek mégis ilyen boldogok. És kérte Brunót, hogy ugyan árulja már el, mi a titkuk.

Bolond lyukból bolond szél fúj, gondolta Bruno, és elnevette magát. De aztán csak megválaszolta a számár kérdést úgy, ahogy kell.

– Tudja, doktor uram – kezdte –, akárkinek nem árulnám el, hogyan csináljuk, de magának elárulom, mert barátok vagyunk, és mert tudom, hogy maga nem mondja tovább. A cimborámmal mi ketten tényleg boldogan és jól élünk, úgy, ahogy doktor uram látja, sőt még úgyabbul, pedig a munkánkból vagy bármi tulajdonunkból annyi bevételünk sincs, amennyiből hideg vízre futná. De nem lopunk ám, azt ne tessék hinni. Mi nem lopunk, nem rövidítünk meg senkit, hanem kalózkodunk, abból telik mindenre, ami tetszik meg ami kell, és azért láthatja doktor uram is, hogy vígan élünk.

Nahát, csodálkozott az orvos. Nem értette ezt ugyan, de hinni hitte, és kíváncsi is lett rá mindjárt, de nagyon, hogy mi az a kalózkodás. Rágni kezdte hát a Bruno fülét: ígéri, hogy nem adja tovább senkinek, de árulja már el neki, hogy mi fán terem az.

– Jaj, doktor uram – mondta erre Bruno –, nagyon nagy titokról van szó! Ha kitudódna, amire kíváncsi, akkor énnekem végem, mehetek, amerre látok, bekap akkor szőröstül-bőröstül a Szent Gallus Lucifere mind a három szájával! De nem tudok ellenállni a doktor úr szeretetreméltó miszerint hön tisztelt félkabakságának, és annyira bízom is a doktor úrban, hogy ihaj, úghogy mégiscsak hajlandó vagyok válaszolni, feltéve hogy megesküszik a montesonei keresztre, hogy tényleg nem adja tovább senkinek.

Nem, dehogy adja, ígérte az orvos.

– Tudja meg hát, édes elméjű doktor uram – mondta Bruno –, hogy garabonciáskodott itt a közelmúltban egy Mihály nevű nagy varázsló, akit Scotusnak is hívtak, mert Skóciából származott. Nem sokan bár, de élnek még néhányan azok közül a firenzei nagyurak közül, akik körülrajongták őt. Az ő kérésüknek engedett, amikor távozóban hátrahagyta két igen kiváló tanítványát, és megbízta őket, hogy álljanak eztán mindig ezeknek az uraknak a rendelkezésére. Így is lett, a tanítványok egyre-másra tették ettől fogva a mindenféle szerelmi és egyéb természetű szolgálatokat; közben pedig annyira megtetszett nekik a város és a firenzeiek élete, hogy itt ragadtak, és testi-lelki jóbarátságba keveredtek jó pár nemes és közrendű, gazdag és szegény firenzeivel, nem nézve mást, csak azt, hogy egy húron pendülnek-e. Egy húsz-huszonöt fős csapatot alakítottak a kedvükért, és havonta legalább két gyűlést tartanak itt meg ott, amikor is ki-ki előadhatja, mit szeretne, ők pedig még aznap éjjel teljesítik a kívánságát. Buffalmaccónak meg énnekem mármost puszipajtásunk ez a két tanítvány, ezért tehát minket is felvettek tagnak a szóban forgó csapatba. Ha összegyűltünk, kérem szépen, hát az valami csoda! Azok a gyönyörű faliszőnyegek, azok a pazarul megterített ebédőasztalok, azok a csinos pincérlányok és fiúk, akik ugrásra készen lesik minden jelenlévő óhaját, azok az arany- és ezüsttálak, kancsók, flaskák, serlegek, és a többi szépséges arany- és ezüstholmi, amiből eszünk-iszunk, meg persze az a koszt, az a bőséges és sokféle enni- és innivaló, amit sorra élénk tesznek! És közben micsoda muzsikák, micsoda édes hangok szólnak százféle hangszerből, micsoda fülbemászó dalok zengedeznek! Hogy mennyi gyertya tövig ég, mennyi sütemény elfogy, mennyi drága bort megiszunk ott, azt maga el se tudja képzelni! És azt ne higgye ám, nagyon nagy tudományú doktor uram, hogy ilyesféle hacukában bankettozunk, ni, amilyenben most lát; mert olyan drága öltözékekben, olyan díszben pompázunk mi ezeken a vacsorákon, hogy királynak tetszene nézni a legcsórábbjainkat is. A legélvezetesebb szórakozást mégis a szépasszonyok nyújtják, akik tetszés szerint bárhonnan hipp-hopp ott teremnek, legyen szó akár a bulgurok nagyasszonyáról, az eszemissza királynőről, a török szultánéról, az ozbek császárnéről, a nyírvég blabelláról, a dínomdán félkegyelmes asszonyról vagy a hapticiai kapucnéről. De minek is soroljam őket egyenként? Jön oda a világ összes királynéja, el egészen Szomorcáig, aki nem más, mint a Jancsi

papné, és szarva közt a tőgye. Miután pedig jót ettek-ittak, és eljártak egy-két táncot is, fogják azt, aki odarendelte őket, és szobára mennek vele. És hogy azok kicsoda gyönyörű szép, mennyei zugok! Úgy illatoznak, mint a doktor uram patikástégelyei kőményzúzáskor, és olyan ágyak várják bennük az embert, hogy a velencei dózse nyoszolyája se szebb. Azt meg, ugye, képzelheti a doktor úr, milyen jól takácsolnak, hogy nyüstölnek, hogy verik a posztót azok a szépasszonyok! De a legjobban szerintem mégis mi jártunk, Buffalmacco meg én. Buffalmacco a francia királynét szokta választani, én pedig az angolt; és úgy bevágódtunk náluk, hogy másra ránézni se tudnak már. Érti már, doktor úr? Hát ilyen királyi szeretőkkel hogyan volnánk boldogabbak mindenki másnál? Nem beszélve arról, hogy akár egy-kétezer forintot is hiába kérhetünk tőlük bármikor! És ezért beszélünk mi egymás közt csak kalózkodásról: mert ugyanúgy, ahogy a kalózkodók, mi is a másét vesszük el. Abban különbözünk, hogy használat után mi mindig mindent visszaadunk, azok meg soha semmit. Szóval így járunk el mi, amikor kalózkodunk, azt pedig most már beláthatja, édes egy jó mesterem, hogy mekkora nagy titokban kell ennek maradnia. Vagyis egy szót se erről.

Doktor uram, akinek a tudományából nagyjából annyira futotta, hogy elmulassza a babák fején a kozmót, készpénznek vette Bruno minden szavát. Hej, ha őt is bevinné ez a társaság, hasított belé a vágy, s hirtelen úgy érezte, hogy még soha semmire nem vágyott ennyire. Hát igen, mondta Brunónak, ezek szerint tényleg nem csoda, hogy ilyen boldogok ők ketten; és legszívesebben azonnal megkérte volna, hogy segítsék be őt is, de türtőztette magát. Majd akkor áll elő ezzel a kéréssel – gondolta –, ha már eléggé beopta magát a szívébe.

Folytatta hát vele a barátkozást, ebédeltette és vacsoráztatta, tejben-vajban fürösztötte, és mintha meg sem bírt volna már lenni nélküle. Brunónak pedig ez nagyon is megfelelt. S hogy hálátlannak ne lássa őt a doktor, pingált neki ezt-azt: a nagytermébe Nagyböjtöt, a szobaajtaja fölé Agnus Deit, az utcai bejárata fölé egy éjjeliedényt festett, hogy lássák a rászorulók, melyik az orvos háza, a tornáca falán pedig a macska-egér háborút örökítette meg, ami különösképpen elnyerte a doktor úr tetszését. És ha netán nem épp nála vacsorázott, másnap így lelkendezett a Bruno:

– Az éjjel megint bandáztunk egy jót! Az angol királynőtől egy kicsit megcsömörlöttem, helyette most az oltárosi nagy kán gumedráját kaptam ki magamnak.

Mire a doktor:

– Mi az, hogy gumedra? Nem értem ezeket a neveket.

– Az nem csoda, kérem – mondja erre Bruno –, hiszen ha jól tudom, se Habókratész, se Havicérna nem tesz róluk említést.

– Úgy érted: Hippokratész és Avicenna? – kérdi az orvos.

– Tudom is én! – feleli Bruno. – Ismeri a csuda a maga neveit, ahogy maga se ismeri az enyémeiket. Gumedra mindenesetre annyit tesz a nagy Kán nyelvén, mint nálunk az, hogy császárné. Jaj, de tetszene magának az a nőszemély! Feledtetne ám az doktor urammal gyógyszert, beöntést, sebtapaszt, mindent!

És csak mondta a magáét, és addig kecségtette így Bruno a doktor urat, míg nem az egy este – miközben Bruno a macska-egér háborút festette, s ő világitott neki – úgy érezte, hogy most már bizonyára kellőképpen sikerült lekenyereznie Brunót, és kibökte, mit szeretne.

– Isten látja lelkemet, édes Brunóm – mondta tehát –, hogy teérted, és csak teérted, senki másért, a világon mindent megtennék én; elgyalogolnék innen akár Peretoláig is, ha akarnád. Ne csodálkozz tehát, ha most nagyon-nagyon bizalmasan megkérlek valamire. Meséltél arról mostanában, ugyebár, hogy micsoda gyöngyéletet él a ti víg kompániátok. Na hát én abba annyira, de annyira szeretnék belekerülni, hogy soha semmire nem vágytam még így. És meg fogod látni, hogy nem ok nélkül ám! Mert kutya legyek, ha nem hozatok akkor oda nektek egy olyan gyönyörű nőcskét, amelyet aligha láttál mostanában. Én tavaly vettem rá szemet a Pöce közben, és azóta ő a szívyszerlemem. Fel is ajánlottam neki tíz kemény fityinget, de akkor nemet mondott. Szóval nagyon szépen kérlek, mondd meg, mi a teendőm, és segíts is, légy szíves, hogy felvegyenek! Talpig becsületes, derék és hű társatok leszek, annyit mondhatok. Mert hát először is nézd csak, milyen szép szál, bevaló fickó vagyok, az arcom is pozsgás, majd kicsattan. Orvosotok eddig aligha volt, márpedig én az vagyok, ráadásul mesélni és dalolni is remekül tudok. Ide hallgass! – mondta, s azzal rázendített.

Bruno kis híján felnevetett, de türtőztette magát.

– Na? – néz rá a doktor a nóta végén. – Hogy tetszett?

Mire Bruno:

– Fülbemászati remekvény! Nyirettyútrilla!

Mire a doktor:

– Ezt hallani kellett, ugye? Különben nem hitted volna.

– Nem bizony! – így Bruno.

Mire a doktor:

– Tudok ám jó párat még, de hagyjuk. Mint láthatod, lerí rólam, hogy ha vidéki volt is az apám, előkelő származék vagyok, anyai ágon pedig Vallecchiók a felmenőim. Továbbá tanúsíthatod, ugyebár, hogy nincs Firenzében még egy orvos, akinek olyan szép könyv- és ruhatára volna, mint nekem. Isten bizony van olyan ruhám is, amelyik, írd és mondd, száz lírát kóstált jó tíz éve apróban. Úgyhogy nyomatékosan kérlek szépen, hogy vedd fel engem oda. Isten az atyám, hogy cserébe attól fogva annyit betegeskedhetsz nekem ingyen és bérmentve, amennyit csak akarsz.

Mekkora tökféj ez, gondolta Bruno sokadszorra. Hangoosan meg azt mondta:

– Bocsánat, doktor uram, világitson csak ide egy kicsit, ha meg nem sértem! Megfestem még itt ezt a pár egérfarkat, és utána válaszolok.

Amikor aztán az utolsó farokkal is megvolt, gondterhelten képet vágott.

– Drága doktorom – kezdte –, tudom én jól, hogy nincs, amit maga meg ne tenne értem. De az, amit most éntőlem kér, csak a maga roppant agyvelejéhez képest apróság, nekem viszont akkora nagy feladat, hogy meg se próbálkoznék vele a világon senki más kedvéért. Uraságod szerencsére annyira szeretetreméltó, és olyan okosakat mond, hogy egy remetenőt is lenne mind a két mezítlábáról. Engem mindenesetre napról napra job-

ban lenyűgöz az eszével. Egyébként pedig ha másért nem, hát már csak azzal is a szívembe lopta volna magát, hogy olyan szépséges szívyszerelme van, amelyet emleget. Sajnos be kell vallanom: nincs akkora befolyásom, amekkorát feltételezni tetszik, és ezért én magam nem tudom teljesíteni a kívánságát. Feltéve azonban, hogy számíthatok uraságod legszigorúságosabb diszkretenségére, azt azért elárulhatom, hogy mi a dolog útja-módja. Biztos vagyok benne, hogy akinek olyan szép könyv- meg mindenféle tára van, mint magának, az végül is sikerrel fog járni.

Mire a doktor:

– Mondd csak, ki vele! Úgy látom, még mindig nem ismeresz eléggé, nem tudod, milyen jól értek a titkolózáshoz. Forlimpopoli városbíró korában Guasparuolo da Saliceto uramnak például olyan jó titoknoka voltam, hogy ő szinte mindig mindent elmondott nekem. Nem hiszed? Én voltam az első, akinek elárulta, hogy feleségül veszi Bergaminát. Ugye, ugye!

– Nagyszerű! – mondta erre Bruno. – Akkor pedig hogyan bízhatnék meg magában én is, nemdebar? A dolog útja-módja tehát a következő. A csapatunk élén hat-hat hónapig egy-egy kapitány áll két-két tanácsnokkal, és eldölt már, hogy a következő kapitány eljöttől Buffalmacco lesz, én pedig az egyik tanácsnok. A kapitány mármost nagyjából azt vesz vagy vetet fel a csapatba, akit csak akar; javasolom ezért uraságodnak, hogy lehetőleg barátkozzék össze és kedveltesse meg magát Buffalmaccóval. Olyan ember az, hogy egyből bele fog szeretni uraságod lángeszébe, és ha uraságod lekenyerezte már kissé a bölcselmeivel meg a sok szép mindenféléjével, akkor maga egyszer csak előterjesztheti a kérését; ő biztos, hogy nem mond nemet. Már meséltem neki magáról, csupa jóindulat. Maga csak tegye, amit mondtam, aztán a többi én elintézem vele.

Mire a doktor:

– Ez már beszéd! Ha tényleg ennyire szereti az okos emberek társaságát ez az illető, csak annyit mondhatok, hogy elég lesz egyszer szóba elegyednünk, ő attól fogva biztos, hogy nem tágít mellőlem. Az én fejemben ugyanis annyi sok ész van, hogy egy egész városnak jutna belőle, és még úgy is borzasztó okos maradnék.

Ezzel megvoltak tehát. Bruno mindenről beszámolt Buffalmaccónak, az meg máris alig várta, hogy teljesítsék Eszenagy doktor uram óhaját. A reménybeli kalóz egykettőre össze is barátkozott Buffalmaccóval; s attól fogva szinte naponta ebédeltette-vacsoráztatta, ajnározta őt a Bruno barátjával együtt. Azok pedig jártak szorgalmasan, hívás nélkül is a nyakára, védelték a drága borait, tömték magukba a kövér kappanjait és más finomságait, miközben mégis azt bizonygatták pökhendien, hogy vegye mindezt kitüntetésnek, mert mással ők ezt biztos, hogy nem csinálnák.

Így ment ez jó darabig, mígnem doktor uram, követve Bruno tanácsát, úgy érezte egy szép napon, hogy most már előadhatja végre a kérését Buffalmaccónak. Az erre úgy tett, mint aki rettentően felháborodik.

– Gaz áruló! – esett neki Brunónak. – A passignanói Atyaúristenre esküszöm, legszívesebben az orrodát verném le, hogy azon ess pofára! Csak te kotyoghattad ki ezt a doktor úrnak, senki más!

Az orvos azonban váltig mentegette. Hogy azt mondja, esküszik, hogy nem Brunótól tudja, amit tud, hanem mástól, s hogy így meg úgy; és ékes szavakkal végül sikerült is Buffalmaccót lecsillapítania. Az meg akkor így szólt az orvoshoz:

– Magán aztán, doktor uram, meglátszik, hogy Bolognából jött; nyilván ott csukta még be a száját. Na meg hogy ostoba betűvetés helyett mindjárt a szócséplést sajátította el, a keresztelője pedig szent Bumburius napjára eshetett. Brunótól azt hallom ugyan, hogy Bolognába uraságod medikusnak ment, de szerintem nem orvostudományt tanult ott, hanem cimborálást, merthogy azt annyi ésszel és olyan pergő nyelvvel műveli, hogy mindenkit lefőz.

– Na tessék! – mondta az orvos, és Brunóhoz fordult. – Így kell szót érteni az okosokkal! Hogy átlátott rajtam máris ez a kiváló ember! Nem úgy, mint te, mert neked idődbe tellett, hogy rájőjj, mit érek. Na mit mondtam, amikor elárultad, mennyire szereti Buffalmacco az okosokat? Emlékszel, ugye? Sikerrel jártam, vagy nem?

– Nagyon is – mondta Bruno.

– Hát még ha Bolognában láttál volna! – fordult vissza az orvos Buffalmaccóhoz. – Én voltam ott a kedvenc, énért rajongott, az én mondanóimat, az én eszemet csodálta ott tanár és diák, a város apraja-nagyja. Ráadásul mondhattam bármit: hogy élvezték, hogy megkacagták mindig minden szavamat! És mekkora sírásban törtek ki mind, amikor megtudták, hogy otthagytam őket! Hogy ugyan, maradjak, mondták, sőt: hogy rám bízzák az egész orvostudományi képzést. De nem mondtam, mert már eldöntöttem, hogy hazajövök, nagy örökség vár rám itt, roppant családi vagyon. És haza is jöttem.

Bruno odafordult Buffalmaccóhoz.

– Na, mit szólsz? – kérdezte. – Nem akartál hinni nekem. Istók uccse, nincs még egy ilyen számárhugyász közel és távol, el egészen Párizsig! Ne is akadémioskodj tovább, tedd, amire kér!

Mire az orvos:

– Brunónak igaza van. Csak hát nem ismernek el engem errefelé. Uraságodék eléggé bunkó népség, mégis azt szeretném, ha itt is a professzort látnák bennem, mert az vagyok.

Mire Buffalmacco:

– Bizony sose hittem volna, hogy a doktor úrba ennyi rengeteg tudás szorult. Tudósnak kijáró tisztelettel ülepélyesen és ezennel kijelentem tehát, hogy fel fogom vetetni uraságodat a csapatunkba.

Az ígéreten felbuzdulva az orvos vendégszeretete ettől fogva valósággal megkettőződött, ők meg hálából a legnagyobb ökörségekkel traktálták szegényt. Kilátásba helyezték például, hogy a szeretője lehet Latrinia grófné, akinél szebb darabot keresve sem találni ezen a kerekded világon. Az orvos kérdésére pedig, hogy vajon kicsoda is ez a grófné, Buffalmacco így válaszolt:

– Magvaváló tökkobakom, nagyon nagy dáma az, szinte nincs olyan ház, ahol ne volna otthon. Ha hiszi, ha nem, még a minoriták is hódolnak neki nagy dérral-dúrral. Többnyire zárkózott életet él, de ha előjön, nagyon is

észre szokta vetetni magát. A múltkor éjjel egyébként uraságod kapuja előtt is elsurrant, az Arnóhoz sietett lábat mosni és levegőzni egy jót. Az állandó lakhelye mindenestre Laterinában van. A hatalmas diaré-serblihordozói viszont jönnek-mennek mindenütt. Hogy a hűbéreseiről: don Ganéról, Reterát és Kula báróról, donna Fekáliáról és a többiekről ne is beszéljek; őket szerintem ismeri is a doktor úr, csak most nem jutnak az eszébe. Nos hát, a Pöce közti nőcske helyett mi ilyen előkelő nagyszony lány ölelését szánjuk inkább magának!

Az orvos meg – hiszen Bolognában nevelkedett, és nem értette, mit jelentenek a szavaik – rábólintott, hogy jöhet a dáma, jó lesz. És nem sokkal azután, hogy mindezt így megbeszélték, jelentette is neki a két festő, hogy fel van véve.

A soron következő kalózportya előtti napon mindketten ismét az orvosnál ebédeltek. Ebéd után feltette nekik a doktor úr a kérdést, hogy vajon mi a teendője, hogyan tud ő most csatlakozni.

– Hát először is, doktor uram – felelte Buffalmacco – szedje össze minden bátorságát! Mert ha visszaretten, akkor félrecsúszhat a dolog, és abból nekünk is borzasztó nagy bajunk származhat. Mondom tehát, mire készüljön. Ha leszáll az éjszaka, mindenekelőtt kapaszkodjék fel a Santa Maria Novella új oldalsírhíjra, méghozzá ünneplőben, hogy jó benyomást tegyen a csapatra, meg azért is, mert a grófnő arra készül (nekünk legalábbis így mondták azok, akik ott voltak), hogy uraságodat mint nemes embert, lovaggá fogja feredőztetni a saját költségén. Szóval ott tessék várni, amíg meg nem érkezik a küldöttünk. Az pedig (hogy ezt is eláruljam) egy szarvat viselő, nem túl nagy, fekete állat lesz. Befut a térre, szörnyű vonításba és ugrándozásba kezd, hogy halálra ijessze magát; de látva, hogy maga nem fél, végül is lecsillapodik, és lábhoz megy. Maga meg akkor ne fohászkodjék, hogy jaj, Istenem, hanem szemrebbenés nélkül másszon le a sírról, és üljön fel ennek a hátára, ha pedig megülte, fonja illemtudón keresztbe a mellén a két karját, és kézzel attól fogva hozzá se érjen a döghöz. Az akkor szelíden elindul, és elszállítja uraságodat oda, ahol mi leszünk. De figyelmeztetem: ha uraságod megijed, ha Istenhez vagy a szentekhez fohászkodik, akkor a bestia ledobhatja, uraságod pedig benne lesz a jó bűdös slamasztikában. Vagyis tényleg csak akkor vágjon neki ennek, ha nagyon biztos a dolgában; máskülönben ráfizet, és mi se járunk jól.

– Ugyan – felelte az orvos –, nem ismertek ti még engem; megtéveszt beneteket a kesztyűs a kezem és a földig érő köpönyegem. Pedig csodálkoznátok ám, ha megtudnátok, miket műveltem én Bolognában a cimborákkal egy-egy éjjeli nővadászaton! Egyszer például nem akart velünk jönni egy nőci (pöttöm kis vakarcs amúgy), mire én először is jól megöklöztem, majd erőnek erejével felkaptam, és vittem, cipeltem, míg majdnem egy nyíllövésnyire már onnan, kötélnek nem állt. Másik alkalommal meg, emlékszem, hogy nem sokkal Úrangyala után egyetlen árva szolgálival az oldalamon a ferencesek sírkertje mellett haladtam el, pedig épp aznap temettek el ott egy nőt, és mégse félttem egy csöppet se. Úgyhogy nagyon is bátor és fickós vagyok én, nekem elhíhetitek. A jó benyomásról pedig majd gondoskodom:

azt a bíbor köntösömet veszem fel, amelyikben doktorrá avattak, hogy rám nézni is tiszta egy öröm lesz. Előbb-utóbb kapitányt csináltak belőlem, meg látjátok. Alakul ez! A grófnő például még nem is látott, de már belém is szeretett, és lovaggá feredőztetne. Ki tudja: lehet, hogy egészen jó leszek lovagnak, hát nem? Na, majd kiderül, bízzátok csak rám.

– Jó-jó – mondja erre Buffalmacco –, de aztán be ne csapjon bennünket, és jöjjön ám, el ne tűnjön, amikor magáért küldünk! Merthogy hideg is van, azt pedig nem szokták szeretni doktor uramék.

– Ugyan kérem – feleli az orvos –, nem vagyok én annyira fázós, mit nekem a hideg! Éjszakánként, ugye, kimegy néha az ember, de én egy bundánál többet olyankor sem igen húzok rá az ujjasomra. Szóval ott leszek, nahát.

Buffalmaccoék hazamentek. Beesteledett. Az orvos beadott valami mesét a feleségének, majd titkon elővette az ünneplőjét, szépen felöltözött, és időben elindult, a templomhoz érve pedig felkuperodott az egyik márványsírra, és a hidegben dideregve, várni kezdte a szörnyet.

Buffalmacco mármost jól megtermett, kemény kötésű fickó volt. Beszerzett magának időközben egy akkortájt még használatos játékmaskarát, és egy kifordított szőrű bundát magára kanyarítva átváltozott medvévé, aminek ördögarcra és szarva van. Így vonult át a Santa Maria Novella előtti új tere, a nyomában settenkedő Brunóval, aki kíváncsian várta a fejleményeket. Megpillantva doktor uramat, Buffalmacco örült fickáncozásba, szörnyű tulásba fogott, vonítva és visítva ugrabugrált át meg át a téren észveszejtve. Doktor uramról pedig most derült csak ki, micsoda anyámasszony katonája: égnék álló hajjal, reszketve meredt rá a szörnyre, és már-már banni kezdte, miért is nem maradt otthon. De mert itt volt most már, a Brunóéktól hallott csodák reményében igyekezett mégiscsak összeszedni magát.

Buffalmacco meg tombolt még, de egyszer csak (ahogy előre megmondta) hirtelen mintegy lecsillapodott, és megállt szépen a sírfülkénél a doktor mellett. A doktor még mindig reszketett, és nem tudta, mitévő legyen, felüljön-e a szörny hátára, vagy nem. És ha nem? Nem veszi-e zokon a szörny? Ettől aztán pláne megijedt. „Isten neki!” – durálta neki magát; váltig remegve kikászálódott a sírfülkéből, ráült Buffalmacco hátára, és a Brunóék utasítása szerint keresztbe rakta a két karját.

A szörny meg szép lassan elindult vele négykézláb a Santa Maria della Scala felé, és csaknem a ripolei apácázárdáig vitte. A környékbeli földművesek jóvoltából azonban útba esett itt egypár, Latrinia grófnénak szánt trágyagödör is. S ahogy az első ilyenhez közel értek, Buffalmacco egyszer csak bokán kapta a doktort, és a gödör pereméről hopp, fejest bucskázattatta őt a trágyába. Majd újrakezdve a hörgő-morgó, örült ugrabugrátt, a Santa Maria della Scala előtt visszakanyarodott, és az Ognissanti rét felé vette az irányt, ahová Bruno menekült, mert nem bírta ki tovább kacagás nélkül. Nevetve borultak egymás nyakába, és innen figyelték tovább, mihez kezd most a doktor a trutumóban.

Látva tehát, mibe toccsant, az orvos nagy taposásba kezdett, és megpróbált kikapaszzkodni, de újra meg újra visszacsúszott a kulimászba. Még be is nyelt egypár kortyocskát, mire a kapucniját is odahagyva, tetőtől talpig

csatagosan sikerült végül kikecmeregnie. Két kézzel úgy-ahogy lepucolgatta magát, s aztán – mit volt mit tennie – hazasomfordált, és dörömbölt, amíg be nem eresztették.

De még szinte be sem csukódott a bűzölgő teste mögött a kapu, már ott lapult Bruno és Buffalmacco, lesték, mi lesz; s már hallhatták is: embert úgy még le nem gorombítottak, ahogy a doktort.

– Nicsak! – mérte végig őt a felesége. – Úgy kell neked, te gazember! Nyilván valami nőnél jártál, és imponálni akartál neki a bíbor palástodban! Nem érted be velem? Pedig jutna belőlem nemhogy teneked, barátocskám, de egy egész hadseregnek is! Jó helyre estél, oda való vagy, ahová dobtak, bár bele is fulladtál volna! A mélyen tisztelt doktor úr, na hiszen! Nappal férj, éjjel meg szoknyapecér!

És így tovább, és miközben az orvos hosszasan csutakoltatta magát, ő egyre csak szapult, abba sem hagyta éjfélig.

Másnap reggel beállított Bruno és Buffalmacco; addigra telifestették magukat kék-zöld foltokkal, mintha jól megverték volna őket. Már az ajtóban éktelen bűz csapta meg az orrukat; a doktor ugyanis épp felkelt, és akárhogy tisztogatták is az éjjel, még mindig rémesen szaglott. De azért csak rájuk köszönt, hogy jó reggelt adjon Isten.

– Magát viszont verje meg! – förmedtek rá Brunóék felháborodott képpel, ahogy megbeszélték. – Gebessze meg magát, gaz áruló, amelyet nem hordott még hátán a föld! Nem magán múlt, hogy agyon nem csaptak bennünket, mint két kutyát, miközben dicsőséget és örömet akartunk szerezni magának. Maga miatt annyit kaptunk az éjjel, amennyit egy számár se kap Rómáig! Ráadásul kis híja, hogy a csapatból is ki nem penderítettek, ahová pedig épp felvetettük volna uraságodat. Nem hiszi? Hát ide süssön, nézze csak az irhánkat! – és szét-, majd megint összerántva magukon az inget, odamutatták elé a félhomályban egy pillanatra a telepingált bőrüket.

Az orvos szabadkozni próbált; meg hogy vele is jaj, mi történt, mibe lökték. Mire Buffalmacco:

– Bár lökték volna egyenest az Arnóba a hídról! Kellett magának Istenhez meg a szentekhez fohászcodnia! Nem megmondtuk, hogy ne tegye?

Mire az orvos:

– Jaj, dehogy fohászcodtam, nem én!

– Nem-e? – így Buffalmacco. – De bizony, hogy fohászcodott, emlékszik arra maga nagyon jól! A küldöncünktől tudjuk, hogy reszketni méltóztatott, mint a nyárfalevél, és azt se tudta, fiú-e vagy lány. Jól kibabrált velünk! De többé nem tesz ilyet velünk senki fia! Maga pedig megálljon csak, meg fogja kapni tőlünk azt, amit érdemel!

Kegyelem, rimánkodott az orvos; az Isten szerelmére, csak meg ne szégyenítsék, csillapítgatta őket szívhez szóló szavakkal. S hogy köznevetség tárgyává ne tegyék, attól fogva még sokkal odaadóbban kereste kedvüket, még jobban etette-itatta, kényeztette őket.

Így okul az, aki Bolognában buta maradt.